

ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ «СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ» В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

Євроінтеграційні прагнення вимагають від України проведення реформ у всіх галузях суспільного життя, у тому числі і у соціальній сфері, з метою приведення їх у відповідність до європейських стандартів. Переорієнтація курсу розвитку країни від розбудови ринково-орієнтованої економіки на розбудову соціально-орієнтованої економіки призвела до зсуву орієнтирів з економічної сфери та соціальної. У цих умовах набуває актуальності таке поняття як «соціальний діалог».

На сьогодні в академічних кругах не існує єдиного підходу до визначення поняття «соціальний діалог». Дослідниця Н. Громадська підкреслює, що соціальний діалог є не лише інструментом соціально-трудова відносин та соціальної політики, але й політичним інститутом. Ю. Маршавін розглядає соціальний діалог як форум для узгодження позицій роботодавців та працівників. О. Антонова вважає його моделлю взаємодії законодавчого органу та неурядових організацій з приводу соціально-економічних питань. О. Петроє розглядає соціальний діалог як форму дискусії довкола широкого спектра питань, які є предметом інтересів різних соціальних груп і суспільства в цілому [1, с.34-35].

Цікавим, на нашу думку, є комплексний підхід до розуміння соціального діалогу представлений дослідницею О. Зеленко, яка розглядає його як специфічну форму комунікаційного процесу між двома або більше сторонами у будь-якій сфері життєдіяльності, яка дозволяє дійти консенсусу щодо вирішення питань соціально-економічного розвитку суспільства [1, с.40].

Закріплення офіційного визначення поняття «соціальний діалог» на законодавчому рівні відбулося у 2010 році з прийняттям Закону України «Про соціальний діалог в Україні», однак цьому передувало ряд законодавчих кроків по налагодженню та формалізації соціального діалогу. По-перше, це створення у 1991 році Координаційного комітету сприяння зайнятості населення відповідно до Закону України «Про зайнятість населення»; по-друге, формування Національної ради соціального партнерства відповідно до указу президента від 27 квітня 1993 року № 151/93; по-третє, утворення у 1997 році першої галузевої ради соціального партнерства між Асоціацією роботодавців торгівлі та економічної сфери України, Всеукраїнською профспілкою працівників торгівлі та Міністерством зовнішньоекономічних зв'язків та торгівлі [2, с.3].

У 2005 році, після обрання президентом В. Ющенко, був офіційно задекларований курс України на здобуття членства в ЄС. В рамках цього курсу активізуються зусилля щодо розвитку соціального діалогу з метою наближення України до європейських стандартів. Було прийнято Указ Президента України від 29 грудня 2005 року № 1871 «Про розвиток соціального діалогу в Україні» та розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 серпня 2006 року № 445 «Про затвердження плану заходів щодо розвитку соціального діалогу в Україні». Саме ці законодавчі акти можна вважати початком нового етапу у розвитку соціального діалогу в Україні, який включав у себе формування системи соціального діалогу та її інституціональної розбудови в різних сферах та на різних рівнях [2, с.4].

З метою розвитку соціального діалогу, задекларованого в цих документах, була створена Національна тристороння соціально-економічна рада – консультативно-дорадчий орган при Президенті України до складу якого увійшли представники Кабінету Міністрів, всеукраїнських профспілок, всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців. До її основних завдань входило формування консолідованої позиції сторін соціального діалогу щодо стратегії розвитку та шляхів вирішення існуючих проблем в соціальній та економічній сферах, надання рекомендацій та пропозицій з цих питань Президентові України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України. Крім того, Національна тристороння соціально-економічна рада, будучи з 2008 року дійсним членом Міжнародної асоціації соціально-економічних рад (МАСЕРП), залучалася до обміну досвідом у сфері розвитку соціального діалогу та партнерства між країнами, розробки підходів до вирішення глобальних проблем [3].

Остаточним результатом розвитку ініціатив у сфері розвитку соціального діалогу стало прийняття Закону України «Про соціальний діалог» від 23 грудня 2010 року, який на найвищому законодавчому рівні визначив «правові засади організації та порядку ведення соціального діалогу в Україні з метою вироблення та реалізації державної соціальної і економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин та забезпечення підвищення рівня і якості життя громадян, соціальної стабільності в суспільстві» [4].

У першій статті цього Закону вперше було надано офіційне визначення поняттю «соціальний діалог», як процесу визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин. Також було окреслено законодавчу базу розвитку соціального діалогу в Україні, яка спиралася на Конституцію України та складалася із законів України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про організації роботодавців», «Про колективні договори і угоди», «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», «Про соціальний діалог», трудового законодавства та інших нормативно-правових актів [4].

Стаття 4 цього Закону зазначала, що соціальний діалог може здійснюватися на національному, галузевому, територіальному та локальному рівнях, при чому як на тристоронній, так і на двосторонній основі. Основними його формами мають виступати обмін інформацією, консультації, узгоджувальні процедури, колективні переговори, укладання колективних договорів та угод. Крім цього, цей Закон повторно закріплював створення Національної тристоронньої соціально-економічної ради та формування територіальних тристоронніх соціально-економічних рад [4].

Таким чином, на сьогодні питання розбудови соціального діалогу є надзвичайно актуальним, що підтверджується активним інтересом до нього як з боку академічної спільноти, так і з боку законодавців. Відбувається подальший розвиток у сфері соціального діалогу, у тому числі під впливом нових викликів, таких як пандемія COVID-19, які здійснюють вплив на розвиток соціально-економічних процесів в країні. Все це вимагає подальшого осмислення поняття «соціальний діалог» з урахуванням нових тенденцій, не дивлячись на те, що воно вже отримало офіційне закріплення на законодавчому рівні.

Література

1. Зеленко О. О. Вдосконалення системи регіональних економічних відносин на засадах соціального діалогу. Кваліфікаційна наукова праця. Северодонецьк: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2018. 517 с. URL: <https://snu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/Dysertatsiya-Zelenko-O.O..pdf>.
2. Соціальний діалог в Україні в контексті підписання Угоди про асоціацію – виклики та пропозиції. Київ: 2014. 9 с. URL: <https://bureau.in.ua/downloads/social-dialogue/Ukraine.pdf>.
3. Національна тристороння соціально-економічна рада. Історія. URL: http://www.ntser.gov.ua/pro_nazradu/rishennya-nats-radu.
4. Закон України «Про соціальний діалог в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>.

УДК 316.653

Полторак В.А.

доктор філософських наук, професор

Зоська Я.В.

доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри філософії та соціології

Стадник А.Г.

кандидат соціологічних наук, доцент

ПРОЦЕСИ «ПОБУДОВИ» СОЦІАЛЬНИХ СТЕРЕОТИПІВ В ГРОМАДСЬКІЙ ДУМЦІ

З тогу часу, коли відомий американський журналіст та дослідник У. Ліппман практично «відкрив» явище стереотипізації та наявність системи функціонування стереотипів, к тому числі соціальних, минуло практично сто років. За цей час по підрахункам дослідників по цій проблемі було опубліковано більше п'яти тисяч робіт. Необхідність аналізу проблеми, про яку йдеться, має не тільки серйозну наукову значущість, але й значущість практичну, оскільки саме використання стереотипів в процесі функціонування громадської думки у різних сферах суспільства (соціальні, політичні, економічні та навіть демографічні – зокрема гендерній) виступає як важливий аспект розвитку усіх цих сфер, причому громадська думка, значний елемент змісту якої складають різноманітні стереотипи, є одним з найбільш суттєвих елементів інформації, яка використовується в ході функціонування цих сфер.

З нашої точки зору, цілком зрозуміло, що подібні процеси якісно відрізняються від загальних процесів функціонування в суспільстві соціальних стереотипів. Такі стереотипи можуть бути стереотипами свідомості та стереотипами поведінки. І саме перші віддзеркалюються у громадській думці найбільш активно та чітко.